

Мозгальова Н.Г. Основні напрями модернізації інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики / Н.Г. Мозгальова // Теорія і методика мистецької освіти – Київ, 2014. – Вип. 16 (21) – С.99 – 104.

УДК 378.016:785

Н.Г. Мозгальова
ВДПУ імені М.Коцюбинського

ОСНОВНІ НАПРЯМИ МОДЕРНІЗАЦІЇ ІНСТРУМЕНТАЛЬНО-ВИКОНАВСЬКОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИКИ

Анотація. В статті окреслено основні напрями модернізації інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики, які відкривають нові можливості для якісного оновлення процесу навчання гри на музичних інструментах. Доведено, що орієнтація на діалогову стратегію спілкування, активізація науково-дослідної діяльності, взаємодія педагогічних практик, участь студентів у музично-виконавському фестивально-конкурсному русі створює підґрунтя для досягнення високого рівня виконавської підготовленості студентів до практичної діяльності. Теоретико-концептуальною основою впровадження вищезначених напрямів у педагогічну практику виступає таксономічний підхід, що забезпечує спрямування цільових орієнтирів студентів на досягнення навчального і професійного успіху.

Ключові слова: модернізація, інструментально-виконавська підготовка, вчитель музики, таксономічний підхід.

N.G.Mozgaliova
Vinnitsa State Pedagogical University

PRINCIPAL TRENDS OF MODERNIZATION OF INSTRUMENTAL PERFORMANCE IN TRAINING FUTURE MUSIC TEACHERS

Summary. This article outlines the main directions of modernization of instrumental performance training future teachers that open new possibilities for efficient updating process of learning to play a musical instrument . It is proved that a focus on interactive communication strategy, activation of the research activity, the interaction of pedagogical practices, student participation in music and performing festival-competitive movement forms the basis for achieving a high level of performance readiness of students to practice. Theoretical and conceptual framework implementation in the above named areas of teaching practice acts taxonomic approach that provides guidance targets students to achieve academic and professional success.

Key words: modernization, instrumental and performing training, music teacher, taxonomic approach.

Постановка проблеми. Зростання уваги до вищої мистецько-педагогічної освіти в умовах її гуманізації, соціальна зацікавленість суспільства у вихованні творчої особистості, здатної до саморозвитку і самореалізації у процесі освітньої діяльності спонукають до пошуку шляхів удосконалення якості підготовки майбутніх учителів. Аналіз педагогічної реальності свідчить, що вітчизняна вища школа має незаперечні досягнення в галузі підготовки фахівців до музично-виконавської діяльності в загальноосвітній школі (О.Андрейко, В.Буцяк, П.Косенко, О.Олексюк, Г.Падалка, О.Рудницька, В.Шульгіна, О.Щербиніна, О.Щолокова та ін.). Однак багато проблем підготовки фахівців мистецько-педагогічної галузі залишилося поза увагою дослідників, зокрема визначення основних напрямів модернізації інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю вирішення низки суперечностей між:

- сучасними вимогами до якості інструментально-виконавської підготовки фахівців та низькою конкурентоспроможністю значної частини випускників вищих педагогічних навчальних закладів на ринку праці;
- великою кількістю досліджень з окремих проблем інструментального навчання студентів і відсутністю цілісної концепції інструментально-виконавської підготовки вчителів музики, що визначала основні напрями її модернізації.

Мета статті полягає у визначенні та обґрунтуванні основних напрямів модернізації інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики.

Виклад основного матеріалу. Теоретико-концептуальною основою ефективності інструментально-виконавської підготовки вчителів музики виступає впровадження таксономічного підходу, що забезпечує цілеспрямовану взаємодію основних методичних напрямів її модифікації

(орієнтація на діалогову стратегію спілкування в процесі виконавських занять, активізація науково-дослідної роботи студентів, взаємодія педагогічних практик, участь майбутніх учителів музики у музично-виконавському фестивально-конкурсному русі), в результаті якої досягається новий якісний рівень виконавської підготовленості студентів. Кожен із цих рівно-значущих напрямів, відзначаючись власною специфікою, характеризується внутрішньою спорідненістю і тяжіє до взаємозумовленості, взаємодоповнення та співіснування. Разом з тим, визначаючи специфічність кожного з обраних напрямів, ми не виділяємо серед них провідного, адже тільки комплексне їх впровадження створює підґрунтя для модифікації змісту інструментально-виконавської підготовки у площину досягнення високого рівня виконавської підготовленості студентів до практичної діяльності та спрямування їх цільових орієнтирів на досягнення навчального і професійного успіху.

Орієнтація на діалогову стратегію спілкування пояснюється багатофункціональністю процесу інструментально-виконавської підготовки, у якому особистість майбутнього вчителя музики формується і самовизначається, виявляючи свої індивідуальні і професійні особливості. Реалізація даного напрямку базується на ідеях та положеннях інформаційно-семіотичного, гуманістичного та культурологічного підходів, і передбачає спонукання майбутніх учителів до: діалогічності у спілкуванні з виконавським мистецтвом, вербалізації змістових характеристик музичного твору на основі узагальнення знань та досвіду спілкування з мистецтвом, до створення інтерпретації та аргументації їх виконавської позиції, цілеспрямованого та усвідомленого ставлення до обраної професії.

Вивчення специфіки діалогової взаємодії у процесі інструментально-виконавської підготовки дозволило констатувати, що протягом навчання студент спілкується не тільки з викладачем, але й з автором музичного твору, проникаючи в його звукові ідеї, художні задуми. Більш того, він спілкується з видатними виконавцями, вивчаючи зроблені ними записи тих чи інших

музичних творів, беручи на «озброєння» те, що здатне принести йому якусь користь. По суті, все, з чим має справу студент-музикант в процесі навчально-виконавської практики, все, що він сприймає, на що реагує, що засвоює в процесі навчання, – все це і є спілкування. М.Каган зазначає: «Це і взаємодія окремих партій під час ансамблевого музикування (дует, тріо та ін.), творча імпровізація, що передбачає взаємодію творця та співавтора-інтерпретатора, розмова яких обмежується «спільною темою» – логікою розвитку конкретного твору, і, насамкінець, процес слухання музики реципієнтом» [2, с. 153 – 155].

У зв'язку з цим варто наголосити на важливості діалогової взаємодії педагога і студента під час вивчення змісту твору, внаслідок чого усвідомлюється важливість особистісного занурення в музику і аналізу емоцій і почуттів, що виникають при цьому. Культура почуттів і емоційних відносин нерозривно пов'язана з культурою інтонаційного висловлювання, враховуючи, що інтонація – це дзеркало нашого емоційного життя, а музичний твір – інтонаційно-емоційна структура, звуковою моделлю якої є відповідний звуковий образ. Тобто, досягаючи знакову систему музичної мови, в якій закодовані особистісні задуми буття того чи іншого композитора, виконавець повинен прикласти немалі інтелектуальні зусилля, емоційні, вольові, аби піднятися до художньо-творчих узагальнень композитора. Отже, кінцевою метою спілкування майбутнього вчителя музики з музичним твором є вміння миттєво і тонко реагувати на зміни художньо-виконавської ситуації, вміння «проживати» естетичні ідеї, узагальнені естетичні змісти, художні образи, закодовані композитором у його творенні.

Впровадження напряму активізації студентської науково-дослідної діяльності зумовлюється зростанням вимог суспільства до фахової підготовки учителя музики. Студіювання наукових джерел і практичного досвіду підтверджує: дослідження даного питання пов'язане з пошуками нових підходів до роботи майбутнього вчителя в загальноосвітніх закладах різного типу, формування його дослідницької компетенції, наукового

мислення, науково-професійної етики, особистісних якостей тощо. Успішне оволодіння навичками наукового дослідження допоможе майбутнім учителям музики органічно включитися в педагогічну діяльність і відразу розпочати практичне застосування набутих наукових знань у педагогічній діяльності.

В контексті інструментально-виконавської підготовки майбутнього вчителя музики ми визначаємо науково-дослідну роботу як форму інтенсифікації навчально-виконавського процесу на основі впровадження в усі види навчально-виконавської роботи елементів дослідницької праці з урахуванням принципів самостійності, добровільності, зацікавленості. Її результатом є підвищення рівня сформованості дослідницьких і виконавських умінь і навичок, які знаходять вираження у концертних виступах, у наукових доповідях, рефератах, наукових статтях. Варто наголосити, що науково-дослідна робота вимагає постійної копіткої розумової праці, формування таких вольових якостей як наполегливість, вміння долати перешкоди, здатність до саморозвитку, внутрішнє прагнення до пізнання нового, виявлення і розвиток власних інтелектуальних можливостей, а також потреба у визначенні власного «науково-методичного обличчя»: спеціальної термінології, використання якої вимагає особливої точності, наявності міркувань, аргументовано доказових суджень та обґрунтованих висновків.

Власний досвід роботи у педагогічному університеті показує, що найбільш розповсюдженими формами науково-дослідної роботи є наступні: пошук та опрацювання додаткової літератури; конспектування, складання тез; кодування інформації через складання схем, таблиць, графіків; написання рефератів, доповідей, звітів, оглядів; виступи з повідомленнями на семінарських заняттях; самостійне ознайомлення з маловідомими творами стародавніх і сучасних композиторів та їх презентація перед студентською аудиторією. Часто такі завдання виконуються за допомогою комп'ютера. Активізація наукової дослідної роботи в практиці інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики спрямовує на поглиблене вивчення робіт з питань інструментального виконавства, методики навчання

гри на музичних інструментах, ознайомлення із взірцями виконавських інтерпретацій різних стильових напрямків та вивчення передового педагогічного досвіду вчителів музики.

Важливим в організації студентської науково-дослідної роботи є дотримання таких основних положень:

- залучення студентів до дослідницької діяльності має бути безперервним, починаючи з першого і закінчуючи останнім курсом навчання;
- тематика наукових досліджень студентів повинна мати тісний зв'язок з педагогічною практикою, науковою тематикою кафедри та її викладачів;
- організація науково-дослідної роботи має бути спрямована на вивчення особливостей виконавської діяльності вчителя музики, включати такі її ефективні форми, які б дозволяли об'єктивно відбирати та сприяти розвитку творчо спрямованої студентської молоді;
- організація науково-дослідної діяльності повинна передбачати стимулювання студентів і викладачів, які беруть активну участь у її проведенні.

Означена діяльність дозволяє забезпечити кожному суб'єкту навчального процесу можливість розкривати свій інтелектуально-творчий потенціал, опанувати стратегії педагогічного пошуку; володіти потужною професійною інформацією, процедурами наукового пошуку, що формуються у ході науково-дослідної діяльності і спричиняють високу конкурентноспроможність майбутніх педагогів. Крім того, володіння методами наукового пізнання, вміннями швидко опрацьовувати й аналізувати нову музичну і методично-виконавську інформацію, продуктивно її використовувати, обирати оптимальні педагогічні засоби її передачі учням забезпечують формування різнобічно підготовленого фахівця спроможного досягти успіху у різних царинах життя.

Тому наступним напрямом модифікації інструментально-виконавської підготовки ми обрали організацію і взаємодію всіх видів педагогічної

практики (пасивної, активної, позашкільної, виконавської). Організована на засадах науковості, системності та послідовності, педагогічна практика у загальноосвітніх навчальних закладах створює фундамент для професійного зростання студентів, удосконалення їх виконавських умінь і навичок.

Аналіз педагогічної реальності та наукових досліджень останнього десятиріччя дозволив з'ясувати, що подолання цих недоліків стане можливим, якщо в основу організації взаємодії педагогічних практик буде покладено системний, компетентісний та акмеологічний підходи. Крім того, ефективність педагогічної практики значно підвищиться, якщо буде забезпечено:

- принципову спільність важливих напрямів музично-педагогічної діяльності на різних рівнях загальної, додаткової і професійної освіти;
 - цілісний підхід до проектування і реалізації цілей, принципів, змісту інструментально-виконавської підготовки вчителів музики з урахуванням потреб шкільної практики;
 - взаємозв'язок і наступність різних видів педагогічної практики, від бакалавріату до магістратури, на основі реалізації соціокультуровідповідності, практичної зорієнтованості, системності, формування у студентів «діяльнісної позиції в процесі навчання»;
- варіативність як найважливіший принцип організації змісту і форм проведення педагогічної практики.

Враховуючи мету дослідження, та існуючі напрацювання в галузі організації та проведення педагогічної практики, ми визначили такі основні завдання педагогічної практики:

- розвиток виконавського і педагогічного потенціалу майбутніх учителів музики;
- закріплення й збагачення психолого-педагогічних та мистецьких знань у процесі їх використання;
- формування та розвиток умінь і навичок концертно-просвітницької діяльності;

- набуття дослідницьких навичок в процесі музично-педагогічної діяльності;
- ознайомлення з сучасним станом навчально-виховної та музично-просвітницької роботи в школі.

Реалізація цих завдань можлива за наявності взаємодії всіх видів педагогічної практики майбутніх учителів музики, яка включає пасивну (пропедевтичну) практику студентів 1-3 курсів, позашкільну педагогічну практику студентів 3 курсу, активну (виробничу) практику студентів 4-5 курсів, виконавську практику (до якої залучаються студенти з 2 курсу навчання). Така система передбачає поступове ускладнення навчально-виконавської діяльності студентів від курсу до курсу, виходячи з цілей і завдань навчання на кожному етапі інструментально-виконавської підготовки, ступеня теоретичної забезпеченості, ступеня самостійності в процесі навчальної діяльності, рівня виконавської підготовленості та індивідуальних особливостей студентів [4]. При цьому кожен із видів практики визначається відповідними цілями, завданнями, змістом, формою організації та проведення. Розглянемо докладніше кожен з них.

Дієвою практичною формою навчальної діяльності є активна участь студентів у фестивально-конкурсному русі, що забезпечує здатність майбутніх учителів музики презентувати власні творчі здобутки, а також бути причетними до українського та європейського музично-виконавського простору. Такий напрямок модернізації інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики роботи вважаємо пріоритетним, адже він сприяє максимальному розвитку професійних і особистісних якостей студентів, «дозволяє їм вийти на акме-рівень як виконавцям, творчим особистостям, музикантам професіоналам, і тим самим підвищувати рівень усіх складових професійної компетентності» [3, с. 184].

За статусом фестивалі і конкурси поділяються на міжнародні, національні, всеукраїнські та регіональні. На погляд Т.Зінської, вони акумулюють «соціокультурну спрямованість (духовний розвиток суспільства

засобами спілкування з академічним музичним мистецтвом), творчість (композиторів і виконавців), професійну освіту (підготовка музикантів-виконавців, практика майстер-класів)» [1, с. 9].

Особливістю інструментально-виконавської підготовки майбутніх учителів музики є те, що в умовах педагогічного вузу студенти не зорієнтовуються на професійну виконавську діяльність, вона є тільки складовою їх майбутньої педагогічної професії. Тому участь у конкурсах та фестивалях має на меті не отримання лауреатського звання, як основи майбутньої виконавської кар'єри, а тільки визначення і підвищення загального виконавського рівня майбутніх вчителів музики. Конкурсні виступи посилюють позитивний вплив сценічної обстановки на якість інструментальної підготовки, значно підвищують виконавський рівень учасників, формують психологічну готовність до публічних виступів у професійній діяльності.

Отже, пріоритетність вищезгаданого напрямку – участь майбутніх учителів музики у різноманітних музичних фестивалях і конкурсах – дає можливість майбутньому вчителю музики перевірити ступінь готовності до самостійної музично-педагогічної діяльності, оцінити власний виконавський потенціал, свої творчі і діагностичні здібності, професійні якості з точки зору їх відповідності сучасним вимогам до вчителя музики.

Висновки. Окреслені основні напрями модернізації – орієнтація на діалогову стратегію спілкування, активізація науково-дослідної діяльності, взаємодія педагогічних практик, участь студентів у музично-виконавському фестивально-конкурсному русі – відкривають нові можливості для якісного оновлення процесу інструментально-виконавської підготовки з метою досягнення студентами високого рівня готовності до інструментально-виконавської діяльності і формування на цій основі успішної особистості вчителя музики.

Подальшого вивчення потребують наступні питання: визначення принципів та педагогічних умов удосконалення інструментально-

виконавської підготовки вчителів музики, упорядкування існуючих методик навчання гри на музичних інструментах з метою створення нового навчально-методичного забезпечення інструментально-виконавської підготовки вчителів музики.

Література

1. Зінська Т.В. Музично-виконавське мистецтво в соціокультурному просторі України кінця ХХ – початку ХХІ століття : автореф. на здоб. наук. ступ. канд. мистецт : 26.00.01 / Т.В. Зінська. – Київ, 2011. – 16 с.
2. Кадцын Л.М. Музыкальное искусство и творчество слушателя / Л.М. Кадцын. – М. : Высш.шк., 1990. – 303 с.
3. Рахимбаева И.Э. Теоретические основы управления качеством высшего педагогического художественно-творческого образования на факультете искусств : монография / И.Э. Рахимбаева. – С. : Наука, 2008. – 215с.
4. Шрамко О.І. Основний музичний інструмент : алгоритми методики / О.І. Шрамко. – Кривий Ріг : «Видавничий дім», 2008. – 219 с.

Д.п.н. Н.Г.Мозгалёва

Винницкий государственный педагогический университет
имени М.Кюбинского

ОСНОВНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ МОДЕРНИЗАЦИИ ИНСТРУМЕНТАЛЬНО-ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКИ

Аннотация

В статье определены основные направления модернизации инструментально-исполнительской подготовки будущих учителей музыки, которые открывают новые возможности для качественного обновления процесса обучения игре на музыкальных инструментах. Доказано, что ориентация на диалоговую стратегию общения, активизация научно - исследовательской деятельности, взаимодействие педагогических практик, участие студентов в музыкально-исполнительском фестивально-конкурсном движении создает основу для достижения высокого уровня исполнительской подготовленности студентов к практической деятельности. Теоретико-концептуальной основой внедрения вышеуказанных направлений в педагогическую практику выступает таксономический подход, обеспечивающий направленность целевых ориентиров студентов на достижение учебного и профессионального успеха.